

Abstract:

Today, the impact of diplomatic relations and its necessity on international interactions is undeniable. The ratification of various international treaties in the field of diplomatic relations, including the 1961 and 1963 Vienna Conventions, has added to the importance of this issue. The immunity of persons, property and diplomatic premises from aggression, persecution, vandalism, seizure and confiscation are among the rules laid down in diplomatic relations in the Vienna Convention and other conventions. Inspired by the teachings of Islam and principles such as the principle of fidelity to the covenant, the Islamic Republic of Iran, by acceding to these conventions, has committed itself to observing the rules of diplomatic relations. Accordingly, any attack on persons and diplomatic premises, in addition to opposing the Sharia, is also prohibited by law. Therefore, in order to prevent encroachment on the above-mentioned cases, international law has considered benefits and immunities, which have made it mandatory for the host countries to observe them. The host countries also take appropriate measures to prevent any aggression, destruction of places and espionage.

مسئولیت کیفری تعرض به سفارت‌خانه‌ها در حقوق کیفری ایران و فقه اسلامی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۷/۱۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۶/۱۷

آمنه رشیدگرمی^۱

دانیال عباسپور^۲

مهناز مهدوی^۳

مهدی مسعودی آشتیانی^۴

چکیده

امروزه تأثیر روابط دیپلماتیک و ضرورت آن در تعاملات بین‌المللی انکار نشدنی است. تصویب معاهده‌های بین‌المللی مختلف در زمینه روابط دیپلماتیک، از جمله کنوانسیون‌های وین ۱۹۶۱ و ۱۹۶۳ بر اهمیت این مسئله افزوده است. مصونیت اشخاص، اموال و اماکن دیپلماتیک از تعرض، تعقیب، تخریب، ضبط و مصادره از جمله مقررات وضع شده روابط دیپلماتیک در کنوانسیون وین و سایر کنوانسیون‌ها است. جمهوری اسلامی ایران نیز با الهام از تعالیم اسلام و اصولی از جمله اصل وفای به عهد، با الحاق به کنوانسیون‌های مزبور خود را ملزم به رعایت مقررات روابط دیپلماتیک نموده است. براین اساس هرگونه تعرض به اشخاص و اماکن دیپلماتیک علاوه بر مخالفت با شرع، از نظر قانونی نیز ممنوع است. بنابراین در راستای جلوگیری از تعرض به موارد مذکور، حقوق بین‌الملل مزایا و مصونیت‌هایی در نظر گرفته که رعایت آن را بر کشورهای پذیرنده الزامی دانسته است. کشورهای پذیرنده نیز با اتخاذ تدابیر مناسب از هرگونه تعرض، تخریب به اماکن و جاسوسی جلوگیری به عمل می‌آورد.

واژگان کلیدی: مصونیت دیپلماتیک، اماکن دیپلماتیک، سفارت‌خانه، تعرض به سفارت‌خانه‌ها، ضمانت اجرا

^۱ کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه آیت الله بروجردی نویسنده مسئول amn13131372@gmail.com

^۲ گروه حقوق، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران

^۳ کارشناسی ارشد حقوق خصوصی دانشگاه آزاد واحد خرم آباد

^۴ دکتری علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی، آشتیان، ایران

امروزه به دلیل ضرورت روابط متقابل میان کشورهای، ارتباطات بین المللی در سطح وسیعی گسترش یافته است. براین اساس در راستای تسهیل ارتباطات و گسترش روابط دوستانه میان کشورهای، روابط دیپلماتیک امری ضروری و انکارنشدنی است. عاملی که موجب ایجاد اماکن دیپلماتیک در کشورهای پذیرنده شده است تا زمینه برقراری ارتباط میان کشورهای را فراهم کند. با این وجود نگرانی‌ها در مورد امنیت اماکن دیپلماتیک، جامعه جهانی را به سمت تصویب معاهده‌ها و کنوانسیون‌های متعدد برده است. در این راستا در سال ۱۹۶۱ جهت مصونیت اماکن دیپلماتیک و افراد حاضر در کشورهای پذیرنده، کنوانسیون وین به تصویب رسید. که مطابق با بند ۲ ماده ۲۲ کنوانسیون مذکور، امنیت و حفاظت از این اماکن از وظایف مهم کشور پذیرنده است.

حقوق بین الملل مزایا و مصونیت‌هایی برای اماکن دیپلماتیک تعیین کرده است که رعایت آن بر کشور پذیرنده تحمیل شده است. کنترل، حفاظت و تضمین امنیت بر اماکن دیپلماتیک مسئله مهم دیگری است که کشور پذیرنده باید از طریق تدابیر مناسب شرایط لازم را مهیا کند تا تعرض، تخریب اماکن و عمل‌های متغی گردد. عدم نظارت کشور پذیرنده و همچنین وجود فرهنگ، تفکرات و ارزش‌های گوناگون اختلافاتی را رقم می‌زند که تضاد منافع دولت‌ها را در پی دارد. در نهایت این موضوع بعضاً باعث به خطر افتادن اماکن و اشخاص ساکن آن می‌شود. تعرض و حمله به اماکن دیپلماتیک نوعی واکنش سیاسی است که فقط بر تنش‌های متقابل می‌افزاید بی آن‌که فایده‌ای برای کشور فراهم کند. تصمیمی آنی و احساسی که از مسئولیت کشور پذیرنده نمی‌کاهد؛ زیرا کشور پذیرنده باید تدابیر لازم برای حفاظت و تامین امنیت اماکن دیپلماتیک را فراهم نماید.

بسیار مشاهده شده است که در سطح جهان به سفارتخانه‌ها و اماکن دیپلماتیک حمله شده است. در جمهوری اسلامی ایران نیز در سال‌های اخیر مواردی از جمله حمله به سفارتخانه بریتانیا و عربستان سعودی اتفاق افتاده است؛ که با واکنش‌های مختلف داخلی و بین المللی فراوانی مواجه شد. به عنوان مثال در حمله به سفارتخانه بریتانیا، بسیاری از سران و مقامات کشورهای خارجی رفتار مذکور را محکوم و از دولت ایران خواسته شد که به تعهدات بین المللی (مصونیت دیپلماتیک و اماکن دیپلماتیک) عمل کند. در داخل نیز بسیاری ضمن اظهار تاسف و مخالفت با حمله به سفارت، لکن آن را نتیجه اقدامات دولت انگلیس دانستند. البته گروهی نیز به نوعی آن را تایید و نوعی مقابله به مثل دانستند.

پژوهش حاضر به روش توصیفی - تحلیلی و با نگاهی به وقایع حادث شده، نقض مصونیت اشخاص و اماکن دیپلماتیک را از منظر قوانین بین المللی و حقوق کیفری ایران مورد بررسی قرار داده است که به دلیل فقدان نص صریح قانونی و ضمانت اجرای بازدارنده در این خصوص، از یک سو و وقوع حمله به اماکن مذکور خارجی در داخل کشور و اماکن دیپلماتیک ایران در خارج از کشور از سوی دیگر و در میان بودن اعتبار و حیثیت جمهوری اسلامی ایران در این مساله، ضرورت بیش از پیش تقنین دقیق و جرم‌انگاری این رفتارها را نشان می‌دهد. در این پژوهش مشخص شد قوانین موجود جهت تضمین معاهدات فوق در ایران کافی نیست و با توجه به مبانی شرعی و قانونی و رعایت اصل قانونی بودن جرم و مجازات، نقض این مصونیت‌ها، در داخل کشور علیه اشخاص و اموال و اماکن دیپلماتیک و خارج کشور علیه اشخاص و اماکن و اموال دیپلماتیک ایرانی، باید جرم‌انگاری شده و ضمانت اجرای بازدارنده برای آن تعیین شود.

و در نهایت سعی نموده است با ارائه راه‌حل‌های مناسب، ضعف‌های تقنینی در باب مصونیت اماکن دیپلماتیک (سفارتخانه‌ها) را برطرف نماید.

۲- مفهوم شناسی اصطلاحات

۲-۱- مصونیت

مصونیت ترجمه واژه "Immunity" در زبان انگلیسی و "immunité" در زبان فرانسه است (Gaffiot ۱۹۶۸). که در زبان فارسی به معنای مامون بودن، حفظ شدن و محفوظ ماندن (دهخدا، ۱۳۸۵، ص ۴۱۱۲) آمده است. مصونیت در لغت عربی اسم مفعول و از ریشه صون به معنی محفوظ و حفاظت شده (ابوالحسین، ۱۴۰۴، ج ۳، ص ۳۲۴؛ میرمحمدی، ۱۳۸۱، ص ۱۳۴؛ ابن منظور، ۱۴۱۴، ج ۱۳، ص ۲۵۰) آمده است. حقوقدانان عرب به جای واژه مصونیت واژه‌های دیگری از قبیل حرمت، استثناء، معافیت و حصانت را به عنوان ترجمه و معادل Immunity به کار می‌برند (الحموی، ۱۹۶۶، ص ۲۸).

مصونیت در اصطلاح حقوق عمومی وضع مخصوصی است که دارنده آن از تعرض معاف و محفوظ است (لنگرودی، ۱۳۹۲، ص ۶۵۷). در تعریف حقوقی دیگر به معنی حفاظت و معافیت دارنده آن از الزامات قانون و ماموران دولت است.

۲-۲- دیپلماسی

واژه دیپلماسی از فعل یونانی دیپلم به معنای تاکردن است. فعل دیپلما نیز از این واژه مشتق گردیده و به معنای نوشته تا شده یا طوماری که به هرکسی اعطا می‌گردید و از اختیارات خاصی برخوردار می‌شد. بعدها به سند یا منشوری اطلاق گردید که به فرستادگان دولت‌ها داده می‌شد (آلادپوش، ۱۳۷۲، ص ۳).

۲-۳- مصونیت دیپلماتیک

مصونیت دیپلماتیک که اختصاص به حقوق دیپلماتیک دارد، نوعی از مصونیت قانونی است که دو کشور در مقابل یکدیگر متعهد می‌شوند که اشخاص دیپلماتیک، مقامات و سران دولتی یکدیگر را تحت تعقیب کیفری قرار ندهند؛ گرچه امکان اخراج آن‌ها به عنوان عنصر نامطلوب وجود دارد. مصونیت دیپلماتیک شامل کارکنان و کارمندان سازمان ملل متحد و زیرمجموعه‌های آن سازمان که در ماموریت کاری باشند نیز می‌شود. (Denza, ۱۹۸۱، ۹۴) این مصونیت به عنوان یک قانون بین‌المللی تحت عنوان روابط دیپلماتیک در کنوانسیون وین ۱۹۶۱ وضع شده است اگرچه سابقه طولانی آن بر اهمیت این موضوع بین دولت‌ها افزوده است.

۳- انواع مصونیت دیپلماتیک

مصونیت از ابعاد مختلف و براساس نوع رفتار به مواردی از قبیل تعقیب، محاکمه، مجازات و یا بر اساس موضوع مصونیت به مواردی از قبیل اشخاص، اموال، مکاتبات، تقسیم می شود (ضیائی بیگدلی، ۱۳۸۰، ۹۴). که در ادامه به برخی از تقسیم بندی ها اشاره می شود:

۱-۳- انواع مصونیت به اعتبار اصلی و تبعی:

۱-۱-۳- مصونیت اصلی: منظور از مصونیت اصلی، مصونیت شخص دیپلماتیک و مصونیت اسناد، مکاتبات و اموال است. تحقق مصونیت اصلی منوط به وجود شخص یا شیء است.

۲-۱-۳- مصونیت تبعی: مصونیت تبعی به تبع شخص یا شیء ایجاد می شود. (فرحی، ۱۳۸۵، ص ۴۸).

۲-۳- انواع مصونیت به اعتبار تعرض و قضایی: برخی از حقوقدانان مصونیت دیپلماتیک را به مصونیت از تعرض و قضایی تقسیم کرده اند:

۱-۲-۳- مصونیت از تعرض: به این معنا که مصونیت یک محل یا یک شخص تعدی ناپذیر است. ورود به اماکن بدون اجازه، تعرض به مصونیت اماکن است و نقض حقوق و آزادی های فردی و مصونیت شخصی را به دنبال دارد (ابوالوفاء، ۱۳۹۰، ص ۲۲۸). در هر حکومت دموکراتیک، هر فردی و محل سکونتش از این مصونیت به موجب قوانین اساسی برخوردار است. مصونیت اماکن دیپلماتیک و شخص دیپلمات، تعرض ناپذیر و غیرقابل تخطی است و هیچ قانون داخلی نمی تواند خلاف آن را مقرر کند (صدر، ۱۳۹۲، ص ۱۱۵).

۳-۲-۲- مصونیت قضایی: مصونیت قضایی نوع دیگری از مصونیت قانونی و سبب معافیت از مجازات است که مقصود از آن این است که مامورین دیپلماتیک در کشور پذیرنده مصون از تعقیب قضایی و اجرای احکام، اداری، جزایی و مدنی هستند (لنگرودی، ۱۳۹۲، ۶۵۸).

۴- مبانی فقهی و حقوقی مصونیت دیپلماتیک

مصونیت دیپلماتیک، سابقه ای طولانی در تاریخ روابط حکومت ها با یکدیگر دارد. با تامل در تاریخ ملل، اصل مصونیت فرستادگان را می توان از جمله اصول مهم دانسته که نزد همه محترم و خود را ملزم به رعایت آن می دانسته اند. «گروسوس» پدر حقوق بین الملل نوین در این باره می گوید: «دو اصل ثابت، همواره در قانون ملتها وجود داشته که به سفیران تعلق دارد، نخست آنکه استقبال از سفیران لازم است و دیگر، باید از هر گونه تعرض سوء نسبت به آنان بر حذر بود.» (الشامی، ۱۹۹۴، ص ۴۲۶).

در مورد مبانی اعطای مصونیت ها نظریه های متعددی از جمله نظریه «برون مرزی»، «نماینده گی» و «مصلحت خدمت» مطرح گردیده است که با بررسی مبانی روایی و سیره پیامبر (ص) نظریه «مصلحت خدمت» بیشتر به مبانی حقوق اسلام نزدیک تر است (ر.ک: میرمحمدی، ۱۳۸۲، ص ۹۲). لکن آنچه که در ادامه مورد بررسی قرار خواهد گرفت دلایل وجود مصونیت اشخاص و اماکن دیپلماتیک از دو منظر شرع اسلام و حقوق بین الملل است:

۱-۴- مصونیت دیپلماتیک در شرع اسلام

در تاریخ صدر اسلام هرچند روابط دیپلماسی و اعزام سفیران به صورت موقت بود، لکن پشتیبانی و محافظت از محل سفارت و سایر متعلقات آن مانند منازل سفرا و سایر نمایندگان سیاسی از جمله اموری است که مورد تاکید تعالیم دینی بوده و ورود به آنها بدون اجازه کاری غیر اخلاقی و خلاف موازین شرعی است مگر در موارد استثنایی مانند حوادث غیرمترقبه سیل و آتش سوزی، و یا به درخواست و موافقت مسئولین آنها برای حفاظت و تامین امنیت اشخاص و اماکن مذکور. بر این اساس در آیات، روایات، سیره پیامبر(ص) و در منابع فقهی، موضوع مصونیت دیپلماتیک و لزوم احترام به اماکن دیپلماتیک، مطرح گردیده است که در ذیل به مواردی از آنها اشاره می‌گردد:

۴-۱-۱- **آیه ۶ سوره توبه:** مهمترین آیه بر مصونیت دیپلماتیک را می‌توان آیه ۶ سوره توبه دانست. خداوند متعال در این آیه می‌فرماید: «و اگر یکی از مشرکان از تو پناهندگی بخواهد، به او پناه ده تا سخن خدا را بشنود (و در آن بیندیشد)! سپس او را به محل امنش برسان، چرا که آنها گروهی ناآگاهند»

ابن کثیر در تفسیر این آیه می‌گوید: «کسی که از دار الحرب وارد دارالاسلام می‌شود چه برای رساندن پیام یا نامه، تجارت، پیشنهاد صلح و یا اموری از این قبیل و از امام یا نایب او تقاضای امان نماید، به او تا زمانی که در کشور اسلامی است امان داده می‌شود تا اینکه بازگردد» (ابن کثیر، ۱۴۲۰، ج ۴، ص ۱۱۴). قرطبی نیز در تفسیر آیه می‌گوید: «وقتی یکی از مشرکین، هم‌جواری یعنی امان از تو بخواهد پس به او برای شنیدن قرآن یا فهم احکام، اوامر و نواهی آن امان عطا کن، پس اگر اوامر آن را قبول کرد که نیکو است و اگر نپذیرفت، پس به محل امنش برگردان. این از جمله موارد اجماعی است که اختلافی در آن نیست» (قرطبی، ۱۳۸۴، ج ۸، ص ۷۵ و ۷۶). ابن قدامه نیز در تفسیر آیه می‌گوید: «(مطابق با این آیه) عقد امان برای فرستاده و مستأمن جایز است همانگونه که پیامبر(ص) به فرستادگان مشرکین امان می‌داد» (ابن قدامه، ۱۳۸۸، ج ۹، ص ۲۴۴)

۴-۱-۲- **آیه ۲۷ سوره نور:** دلیل دیگر بر رعایت حرمت مکان‌های دیپلماتیک را می‌توان آیه شریفه ۲۷ سوره نور دانست. در این آیه خداوند متعال به مسلمانان امر می‌کند: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید در خانه‌های دیگران وارد نشوید تا اینکه اجازه ورود بگیرید و هنگام ورود بر ساکنین آن سلام بفرستید، این رفتار برای شما بهتر است شاید متذکر شوید»

عموم و اطلاق این آیه دلالت بر کسب اذن قبل از ورود به منزلی غیر از منزل خود انسان دارد. به عبارت دیگر اطلاق آیه بین مسلمان یا غیر مسلمان تفاوت قائل نشده است؛ زیرا آیه شریفه در مقام تعلیم آداب و رفتار اجتماعی است.

۴-۱-۳- **روایت پیامبر(ص) درباره امان:** امیرالمومنین علی(ع) از پیامبر اکرم(ص) نقل کرده‌اند که ایشان فرمودند: «ذمه و امان مسلمین واحد و یکسان است یعنی امان آنها صحیح است؛ بنابراین اگر یک نفر از مسلمین به شخص کافری امان دهد، بر دیگران حرام است که او را مورد تعرض قرار دهند» (عسقلانی، ج ۴، ص ۸۵، حدیث ۱۸۷۰)

ترمذی در شرح روایت فوق می‌گوید: «این روایت در در نظر اهل علم به این معنی است که اگر یکی نفر از مسلمین به شخصی امان دهد، گو اینکه تمامی مسلمین به آن شخص امان داده اند» (ترمذی، ۱۹۹۸م، ج ۳، ص ۱۹۴).

در تبیین روایت فوق می‌توان گفت: عقد امان از جمله عقود که جهت تأمین امنیت کفار در دار الاسلام مطرح گردیده است، که آیه ۶ سوره توبه و روایت مذکور بر آن دلالت داشت. در تعریف امان نیز گفته شده است «امان کلام یا آنچه که در حکم کلام است که دلالت بر سلامت کافر از حیث نفس می‌کند و این امر در پی اجابت درخواست امان از کافر، نمی‌آید» (نجفی، ۱۴۰۴، ج ۲۱: ص ۹۳). با توجه به سه شرط مصلحت داشتن، انتفای مفسده و موقتی بودن در عقد امان (محقق کرکی، ۱۴۱۴، ج ۳، صص ۴۳۰ الی ۴۳۳)، عقد امان قرارداد مناسبی در احداث اماکن دیپلماتیک است که مصونیت دیپلماتیک را نیز می‌توان مطابق با آن تفسیر نمود؛ به این صورت که با تحقق مصلحت و انتفای مفسده، می‌توان به اشخاص، اماکن و اموال دیپلماتیک، مصونیت داد.

علاوه بر این مطابق با منطوق روایت، مصونیت دیپلماتیک توسط تمامی مسلمین باید رعایت شود به همین دلیل است که با تغییر حاکمان مصونیت دیپلماتها پابرجا است.

۴-۱-۴- روایت پیامبر (ص) درباره فرستادگان: در این روایت ابی‌البختری از امام صادق (ع) نقل می‌کند که پیامبر (ص) فرمودند: «فرستادگان و رهن کشته نمی‌شوند» (حر عاملی، ۱۴۰۹، ج ۱۵، ص ۱۱۷)

۳-۱-۵- سیره پیامبر در برخورد با فرستاده مسیلمه: مسیلمه از کسانی بود که در سال دهم هجری به مدینه آمد و اسلام آورد، ولی پس از مراجعت به زادگاه خود، ادعای نبوت کرد؛ دو نفر از طرف مسیلمه، نامه ادعای نبوت مسیلمه را به مدینه آورده، تسلیم پیامبر (ص) نمودند. یکی از دبیران نامه را برای حضرت خواند و حضرت پس از آگاهی از مضمون نامه، به فرستادگان مسیلمه فرمودند: نظر شما دو نفر راجع به ادعای مسیلمه چیست؟ آنها گفتند نظر ما نیز مثل نظر مسیلمه است. پیامبر (ص) فرمودند: «اگر اینگونه نبود که سفیر و فرستاده را نمی‌کشتند، گردن‌های شما را می‌زدم» (ابن حنبل، ۱۴۲۱، ج ۲۵، ص ۳۶۶؛ العلی الشبلی، ۱۴۱۵، ج ۱، ص ۵۱۰).

با استنباط از مضمون واقعه فوق، چنانچه سفیران و فرستادگان الفاظ و عباراتی به کار برند که نزد دولت و مقام پذیرنده جرم بوده و قابل مجازات باشد، در خصوص سفیران غیر قابل اجرا است. براین اساس از این واقعه، مصونیت در برابر اظهارات شفاهی و کتبی استفاده می‌شود (میرمحمدی، ۱۳۸۲، ص ۹۵). ابن مسعود، راوی این واقعه، می‌گوید: «پس از آن، سنت بر این قرار گرفت که سفیران کشته نشوند» (وهبه زحیلی، ۱۹۸۱، ص ۳۳۳؛ ابوالوفاء، ۱۹۹۲، ص ۴۲)

ابن قدامه در تعلیل روایت فوق می‌گوید: «علت عدم کشتن سفرا، نیازی است که به سفرا وجود دارد، زیرا اگر ما سفرای آنها را بکشیم آنها نیز سفرای ما را می‌کشند و در نتیجه مصالح مرسله‌ای که در ار سال سفرا و انتقال پیام‌ها وجود دارد از بین می‌رود» (ابن قدامه، ۱۳۸۸ق، ج ۹، ص ۲۴۴)

۶-۱-۴- سیره پیامبر (ص) در قضیه ابی‌رافع: در این زمینه ابی‌رافع نقل می‌کند: قریش مرا به عنوان نماینده خود نزد پیامبر (ص) اعزام داشت، ولی وقتی خدمت حضرت رسیدم، در قلبم اسلام واقع شد و به پیامبر (ص) عرض کردم: یا رسول الله، نمی‌خواهم به سمت قریش برگردم. حضرت فرمود: «من نقض عهد نمی‌کنم و فرستاده را نیز

بازداشت نمی‌نمایم. به سمت قریش برگردد. پس اگر آن زمان آنچه اکنون در دل داری، بود، مراجعت کن». ابی رافع گفت: «پس نزد قریش برگشتم سپس مجدداً نزد پیامبر(ص) آمدم و اسلام آوردم» (ابوداود، ۱۴۳۰، ج ۴، ص ۳۸۷)

در استدلال به سیره پیامبر(ص) گفته شده است: «چه بسا کلام رسول خدا(ص) ناظر به امری ارتكازی باشد؛ زیرا تحفظ بر نظام‌های اجتماعی متوقف بر حفظ روابط اجتماعی از جمله مصونیت فرستادگان و نامه رسان‌ها و وفای به معاهدات و مواردی از این قبیل است. به این دلیل سیره عقلاء بر اهتمام به امر سفیران و فرستادگان و مصونیت آن‌ها مستقر شده است (منتظری، ۱۴۰۹، ج ۲، ص ۷۳۹).

۷-۱-۴- مصونیت دیپلماتیک در کلام فقهاء: در متون فقهی نیز بر اساس آیات و روایت فوق، ملاحظه می‌گردد که مصونیت دیپلماتیک به رسمیت شناخته شده است. به عنوان مثال:

ابویوسف در زمینه مصونیت سفیران می‌نویسد: «اگر والیان با فرد بیگانه‌ای ملاقات کنند، او ادعا کند که فرستاده فلان پادشاه به سوی سلطان عرب است و این نامه اوست... کسی حق تعرض به اموال او را ندارد، اموالی را که به قصد تجارت آورده مالیات دارد و الاً مالیات ندارد... و چنانچه مسلمانان در دریا به کشتی که از آن مشرکان است برخورد کنند و اهل کشتی ادعا کنند که فرستاده فلان حاکم هستند و نامه‌ای در این خصوص ارائه نمایند، بر والی لازم است که آنها را به سوی رهبر مسلمانان بفرستد و در صورتی که دروغ گفته باشند، رهبر درباره آنان تصمیم می‌گیرد» (ابویوسف، بی‌تا، ص ۲۰۵)

علامه حلی، از فقیهان شیعه نیز در مصونیت فرستادگان می‌گوید: «عقد امان برای فرستاده مشرکان جایز است؛ پیامبر(ص) نیز به فرستاده مشرکان امان می‌داد؛ زیرا نیاز به مراسله، چنین اقتضایی را دارد و اگر فرستادگان آنان را می‌کشت، آنان نیز فرستادگان ما را می‌کشتند، در آن صورت، مصلحت نمایندگی از دست می‌رفت» (علامه حلی، ۱۴۱۴، ج ۹، ص ۸۶).

صاحب جواهر نیز در پابندی به عقد امان و مصونیت اشخاص و اموال دیپلماتیک می‌گوید: «هرگاه عقد امان منعقد شد وفای به آن بر حسب آنچه شرط شده است اجماعاً واجب است؛ البته اگر متضمن امر خلاف شرعی نباشد. و اگر کافر حربی عقد امانی را برای خودش منعقد کند تا در دارالاسلام ساکن شود، اموالش نیز به تبع وجوب وفاء به عقد امان، دارای مصونیت می‌گردد و تعرض به اموال او جایز نیست اگر چه در عقد امان به آن اشاره نشده باشد؛ زیرا ضرورت اقتضاء امان خودداری از تعرض به اموال را نیز ایجاب می‌کند. همچنین گرفتن مال با عقد امان منافات دارد و اگر مصونیت مال در عقد امان ذکر شود از باب تأکید است (نجفی، ۱۴۰۴، ج ۲۱، ص ۱۰۳)

براین اساس نزد حاکم اسلامی برای سفیران و فرستادگان مصونیت سیاسی و احترام خاصی وجود دارد تا بتوانند در رساندن پیام خود جسارت داشته و عقاید مخالف خود را بدون اینکه ترسی بر آن‌ها عارض شود یا ضرری به آن برسد، جدی و صریح ابراز نمایند (منتظری، ۱۴۰۹، ج ۲، ص ۷۳۸)

در حقوق دیپلماتیک معاصر، تنظیم و تدوین قوانین و معاهداتی در مورد مصونیت اشخاص و اماکن دیپلماتیک، به صورت رسمی با کنوانسیون وین ۱۹۶۱ شروع گردید. بعد از آن سازمان ملل در جهت کامل‌تر نمودن روابط دیپلماتیک کنوانسیون وین راجع به روابط کنسولی مورخ ۱۹۶۳ را تدوین و به تصویب رساند. در سال ۱۹۶۹، کنوانسیون مربوط به مأموریت‌های ویژه، تصویب و نهایتاً در سال ۱۹۷۵ کنوانسیون وین راجع به نمایندگی دول در روابط خود با سازمان‌های بین‌المللی جهانی به تصویب رسید (ذوالعین، ۱۳۸۶، ص ۸۳).

با توجه به اینکه کنوانسیون‌های مذکور نیز به تصویب مجلس شورای ملی ایران رسیده، و ایران به آن‌ها ملحق گردیده است، مطابق با ماده ۹ قانون مدنی - که مقرر می‌دارد: «مقررات عهدی که بر طبق قانون اساسی بین دولت ایران و سایر دول منعقد شده باشد در حکم قانون است» - باید به مفاد کنوانسیون‌ها و خصوصاً مصونیت اشخاص و اماکن و اموال آن‌ها پایبند بود. جهت تبیین دقیق موضوع، به برخی از مواد کنوانسیون وین ۱۹۶۱ راجع به مصونیت‌ها اشاره می‌شود:

۱-۲-۴- مصونیت اماکن: در ماده ۲۲ کنوانسیون مذکور، مصونیت اماکن تصریح گردیده است:

ماده ۳۰ کنوانسیون نیز به مصونیت محل اقامت خصوصی و اسناد و مکاتبات مأمور سیاسی اشاره شده است.

۲-۲-۴- مصونیت اشخاص سیاسی: ماده ۲۹ کنوانسیون به مصونیت اشخاص و حفظ شان و کرامت آنان پرداخته است.

۳-۲-۴- مصونیت بستگان مأمور سیاسی: ماده ۳۷ کنوانسیون مصونیت بستگان مأمور سیاسی و برخورداری آنان از مزایا و مصونیت‌های ماده ۲۹ تا ۳۶ مورد بحث قرار داده است.

۴-۲-۴- مصونیت کارکنان و خدمه اماکن دیپلماتیک: ماده ۳۷ کنوانسیون نیز به مصونیت کارکنان و خدمه اماکن دیپلماتیک و مزایا و مصونیت‌های مواد ۲۹-۳۵ اشاره شده است.

خدمه مأموریت به شرط آنکه تبعه کشور پذیرنده یا مقیم دائم آن کشور هستند و خدمتکاران شخصی اعضای مأموریت نسبت به اعمال ناشی از اجرای وظایف خود مصونیت داشته و از پرداخت مالیات و عوارض بابت مزدی که در قبال انجام کار دریافت می‌دارند معاف می‌باشند و همچنین از معافیت مذکور در ماده ۳۳ استفاده خواهند نمود.

۵- جواز یا عدم جواز حمله به سفارتخانه‌ها

همانگونه که ملاحظه گردید در شرع اسلام و کنوانسیون‌های حقوق دیپلماتیک، مصونیت اشخاص و اماکن دیپلماتیک مورد توجه قرار گرفته است. به نحوی که در صورت تعرض به اماکن دیپلماتیک مطابق با ماده ۲۳ کنوانسیون ۱۹۷۵ تعقیب و مجازات تعرض کنندگان به اماکن دیپلماتیک از وظایف دولت پذیرنده است. در عین وجود مصونیت مذکور، گاهی اوقات، اقداماتی از سوی سفارتخانه‌ها صورت می‌گیرد که با وظایف آن‌ها هم‌خوانی ندارد بر این اساس برخی بر این باورند که اماکن دیپلماتیک نباید با وظایف آنها در تضاد باشد و چنانچه اقداماتی از سوی آن‌ها علیه امنیت ملی کشور پذیرنده صورت گیرد یا مصالح دولت میزبان را تهدید کند،

دولت پذیرنده حق اتخاذ تدابیر لازم را باید داشته باشد. لذا مصونیت اماکن به معنی نادیده گرفتن مصالح و قوانین دولت پذیرنده نیست. بر فرض پذیرش مقابله به مثل با رفتار خارج از وظایف سفارت‌خانه، باید مقابله به مثل در چارچوب قانونی باشد. براین اساس در ادامه حمله و تعرض به سفارت‌خانه از منظر فقهی و حقوقی مورد بررسی قرار خواهد گرفت:

۱-۵- تعرض به سفارت‌خانه‌ها از منظر فقه اسلامی:

مسئله حمله و تعرض به سفارت‌خانه‌های کشورهای خارجی را می‌توان با توجه به اصول مختلف دین مبین اسلام از جمله اصل وفای به عهد و قواعدی مانند التزام به قراردادها، رعایت احترام و اکرام میهمان و مستأمنین و کفاری که در پناه کشور اسلامی زندگی می‌کنند، را مورد ارزیابی قرار داد. به جرأت می‌توان گفت یکی از اصول مهم و بنیادین در شرع مقدس اسلام، اصل وفای به عهد و پای‌بندی به تعهدات است که در قرآن کریم و کلام و سیره پیامبر اسلام (ص) و ائمه معصومین (ع)، بر آن تأکیدات فراوانی شده است. به گونه‌ای که یکی از ملاک‌های دین‌داری و ایمان شمرده می‌شود؛ همان‌گونه که پیامبر اسلام (ص) می‌فرماید: «حسن العهد من الایمان» و «لادین لمن لا عهد له» (محمدی ری شهری، ۱۴۱۶، ص ۲۱۴۷).

آیات متعددی از قرآن کریم، بر لزوم پای‌بندی به عهد و پیمان، تأکید نموده‌اند. از مهمترین آیات، آیه اول سوره مائده است. خداوند متعال در این آیه می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ».

در تفسیر آیه مذکور گفته شده است: «چون لفظ «العقود» جمع محلی به الف و لام است، لاجرم مناسب‌تر و صحیح‌تر آن است که کلمه «عقود» در آیه را بر هر چیزی که عنوان عقد بر آن صادق است، حمل کنیم» (طباطبائی، ۱۳۷۴، ج ۵، ص ۲۵۸).

همچنین خداوند متعال در آیه ۳۴ سوره اسراء می‌فرماید: «وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا» در تفسیر این آیه نیز گفته شده است: «و این آیه شریفه مانند غالب آیاتی که وفای به عهد را مدح و نقض آن را مذمت کرده، هم شامل عهدهای فردی و بین دو نفری، و هم شامل عهدهای اجتماعی و بین قبیله‌ای و قومی و امتی، بلکه از نظر اسلام وفای به عهدهای اجتماعی مهم‌تر از وفای به عهدهای فردی است. برای اینکه عدالت اجتماعی مهم‌تر و نقض آن بلایی عمومی‌تر است (علامه طباطبائی، ۱۳۷۴، ج ۵، ص ۲۵۹).

این امر از آن‌جا ناشی می‌شود که اولاً در اسلام حفظ منافع و یا قدرت هیچ‌گاه هدف نبوده، ثانیاً، حفظ سامان و نظام سیاسی جامعه مسلمین هم که هدف است، هیچ‌گاه وسیله نامشروعی چون نقض قرارداد را توجیه نمی‌کند (احمدی طباطبائی، ۱۳۹۳، ص ۸۸).

با توجه به توضیحات فوق و همان‌گونه که قبلاً گفته شد از آنجا که کشور ایران به کنوانسیون‌های (۱۹۶۱، ۱۹۶۳، ۱۹۶۹ و ۱۹۷۵) که به رعایت مصونیت اشخاص و اموال و اماکن دیپلماتیک می‌پردازد، پیوسته است و طبق ماده ۹ قانون مدنی، معاهدات بین‌المللی که ایران به آنها می‌پیوندد در حکم قوانین کشور محسوب شده و لازم الاجرا می‌باشند. براین اساس عدم پایبندی به این پیمان با مبانی شرعی از جمله نص صریح قرآن کریم و سنت قطعی اعم از قول و فعل معصومین علیهم السلام کاملاً مخالف و معارض است و لو با هرانگیزه و نیتی که باشد. از سوی دیگر، هرگاه شخص غیر مسلمانی با کسب اذن از دولت اسلامی وارد کشور اسلامی شود، حتی

کافر حربی، جان و مال و ناموس او در پناه کشور اسلامی است و تعرض به آنها خلاف نظر شارع است. این قاعده حتی در زمانی که کشور اسلامی با کفار در حال جنگ است، نیز لازم الرعایه است. بنابراین وقتی کفار می‌توانند مشمول امان باشند اتباع کشورهای اسلامی دیگر به طریق اولی در پناه و امان هستند و لو اینکه کشور متبوع آنها با کشور محل سکونت آنها در حال جنگ باشد.

۲-۵- حمله به سفارتخانه‌ها از منظر قانونی:

در قوانین جمهوری اسلامی ایران قانون خاصی در این مورد وجود ندارد. لکن با توجه به ماده ۹ قانون مدنی که مقرر می‌دارد مقررات عهدی که بر طبق قانون اساسی بین دولت ایران و سایر دول منعقد شده باشد در حکم قانون است. لذا با استناد به این ماده از سویی و الحاق دولت ایران به کنواسیون‌های بین‌المللی از جمله کنواسیون‌های وین در سال ۱۹۶۱ و ۱۹۶۳ که دلالت بر مصونیت اشخاص، اموال و اماکن دیپلماتیک دارد از سویی دیگر؛ ضرورت دارد تدابیر حمایتی و حفاظتی لازمی از سوی دولت پذیرنده جهت تضمین امنیت دیپلمات‌های خارجی و اماکن دیپلماتیک در سرزمین کشور پذیرنده صورت گیرد. براین اساس هرگونه ایداء و تعرض که موجب تزلزل آرامش و شوون اشخاص و اماکن دیپلماتیک شود، دولت پذیرنده باید تبعات حقوقی عمل صورت گرفته را بپذیرد و تدابیر لازم جهت تعقیب و مجازات عاملان اتخاذ نماید. براین اساس در قوانین داخلی طبق اصول سیاست کیفری اتخاذ قانونی خاص که تعرض به اماکن دیپلماتیک (مشمول کنوانسیون‌های ۱۹۶۱ و ۱۹۶۳) را با مجازات‌های متناسب تضمین کند، موجه به نظر می‌رسد.

۶- ضمانت اجرای عدم رعایت مصونیت اماکن دیپلماتیک

همان‌گونه که ملاحظه گردید مطابق با مبانی فقهی و حقوقی، اصل بر مصونیت اشخاص و اماکن دیپلماتیک، مراکز دیپلماتیک و وظیفه حفاظت و تامین امنیت آنها توسط دولت پذیرنده است. براین اساس هرگونه تعرض به اماکن مذکور برابر حقوق دیپلماتیک، نقض مصونیت اماکن و مراکز دیپلماتیک را در پی دارد. ورود به اماکن دیپلماتیک نیز جز با اجازه سفیر یا مسئول هیئت دیپلماتیک ممکن نیست.

۶-۱- **ضمانت اجراهای بین‌المللی:** در زمینه ضمانت اجرای بین‌المللی، با مسئولیت بین‌المللی دولت پذیرنده مواجه هستیم. به این معنا که دولت پذیرنده با الحاق به کنوانسیون روابط دیپلماتیک وین ۱۹۶۱ تعهد داشته و با نقض این تعهد مسئولیت بین‌المللی و به تبع رجوع به دیوان بین‌المللی دادگستری را در پی خواهد داشت (خبرگزاری تحلیلی ایران، ۱۳۹۴).

استفاده از کانال شورای امنیت سازمان ملل متحد و تصویب قطعنامه‌های سرکوب‌گرایانه علیه دولت پذیرنده ضمانت اجرای دیگری در زمینه حقوق بین‌المللی است. همچنین ممکن است در صورت تکرار نقض تعهدها، شورای امنیت، اقدام به اعمال تحریم‌هایی چون تحریم‌های دیپلماتیک نماید.

۶-۲- **ضمانت اجراهای داخلی:** دولت پذیرنده باید اقدام‌های لازم را برای تعقیب و مجازات عاملان تعرض انجام دهد و در صورت مطالبه خسارت از سوی دولت فرستنده اقدام به پرداخت غرامت نماید.

۷- سوء استفاده اشخاص و اماکن دیپلماتیک از مصونیت و ضمانت اجراهای آن

در روابط دیپلماتیک، بسیار اتفاق می‌افتد که اشخاص، بستگان آنها و کارکنان اماکن دیپلماتیک از مصونیت خود سوء استفاده و اقدام به دخالت در امور داخلی دولت میزبان نموده و یا به قوانین و مقررات دولت میزبان احترام نمی‌گذارند. علاوه بر این قاچاق مواد مخدر، اموال و اشیاء باستانی و قاچاق ارز از طریق توشه شخصی و کیسه دیپلماتیک، از نمونه‌های سوء استفاده از مصونیت‌های دیپلماتیک است. سوء استفاده از مصونیت‌ها، بسیاری از مواقع خشم عمومی بسیاری از مردم را در پی داشته و این امر گاهی موجب تعرض به سفارتخانه‌ها از سوی گروهی از مردم می‌گردد. در این وضعیت باید گفت اگر دولت یا ملتی نسبت به رفتارهای دولتی و دیپلماتیک کشور فرستنده مانند انگلیس و عربستان، آزرده خاطر هستند، می‌توانند ارتباط دیپلماتیک خود را با دولت فرستنده یا سفارتخانه آن کاهش داده و یا طی تصمیمی اقدام به تعطیلی سفارتخانه نمایند. در اسناد بین‌المللی مرتبط با حقوق دیپلماتیک، برای سوءاستفاده از مصونیت، ضمانت‌اجراه‌های زیر پیش بینی شده است:

۱- اعلام شخص به عنوان "عنصر نامطلوب" توسط دولت پذیرنده و اخراج از کشور

۲- احضار و فراخوانی شخص خاطی توسط دولت فرستنده

۳- خاتمه دادن به وظیفه شخص خاطی توسط دولت فرستنده و سلب مصونیت از وی، تا امکان محاکمه در کشور پذیرنده فراهم گردد (توسلی، ۱۳۸۹، ۳۷).

۴- قطع روابط دیپلماتیک

علاوه بر ضمانت‌اجراه‌های مذکور در زمان سوءاستفاده از مصونیت باید گفت مصونیت‌های دیپلماتیک و کنسولی مقید به رعایت چارچوب کلی قوانین بین‌الملل است. البته پذیرش و طرح استثنائات مصونیت در خصوص مقامات کنسولی و پیک یا کیسه دیپلماتیک محسوس‌تر است (توسلی، ۱۳۸۹، ۴۱). در حال حاضر جامعه بین‌الملل در مواردی مانند مصادیق نقض حقوق بنیادین بشر و جنایات بین‌المللی، قواعد آمره بین‌المللی را بر مصونیت‌های دیپلماتیک، مقدم و آنها را تخصیص می‌زند؛ البته تخصیص مصونیت دولت‌ها در امور دیپلماتیک نیز که یکی از شعب مصونیت‌های دیپلماتیک بوده و به معنی عدم امکان رسیدگی قضایی به دعاوی علیه یا له دولت دیگر در کشور دیگر می‌باشد، راحت‌تر است. به عنوان مثال دعاوی ناشی از رابطه استخدامی کارکنان محلی سفارتخانه‌ها که قابل رسیدگی قضایی و یا اجرایی توسط دولت پذیرنده نیست، به عنوان شایع‌ترین دعاوی علیه اشخاص و نهادهای دیپلماتیک و دولت‌ها از اطلاق و اقتدار گذشته برخوردار نیست. در پرونده‌ای که یکی از کارکنان محلی یکی از سفارتخانه‌ها در تهران نسبت به مطالبه حقوق و مزایای قراردادی خود اقامه نموده بود با وجود قرارداد کار و تصریح شمول قوانین جمهوری اسلامی ایران بر این قرارداد و وجود سابقه بیش از ۲۰ سال همکاری با سفارتخانه به عنوان کارمند، لیکن محاکم ایران از پذیرش این دعوا به استناد مصونیت دیپلماتیک دولت‌ها و اموال دیپلماتیک، امتناع ورزیدند. مثال دیگر برای تأیید محدود بودن مصونیت در چارچوب قوانین بین‌المللی و عدم سوء استفاده از این مصونیت‌ها، قتل جمال خاشقچی، روزنامه‌نگار معروف، در کنسولگری عربستان سعودی در ترکیه است؛ هیچ عقل سلیم و انسان متعارفی نمی‌تواند قتل عمد و مثله کردن یک انسان را در چارچوب وظایف دیپلماتیک یا کنسولی بداند به همین دلیل ارتکاب این‌گونه رفتارها، نقض بین‌الاترین حق بشر یعنی حق بر حیات است به همین دلیل مصونیت این جنایت‌کاران و ناقضان حقوق بشر، خود به خود ساقط می‌شود و امکان استناد به مصونیت را از دست می‌دهند.

تسخیر سفارت آمریکا در تهران نیز هر چند ناشی از تصمیم دولت و حاکمیت جمهوری اسلامی ایران نبود و دیوان بین المللی دادگستری نیز در جریان رسیدگی به این موضوع تصریح کرد که دانشجویانی که سفارت آمریکا را تسخیر کرده‌اند، عامل یا نماینده دولت ایران نبوده‌اند (آقائی، ۱۳۹۵، ۲۴) لیکن با توجه به شرایط انقلاب و عدم وجود یا قوت تشکیلات و سازمان‌های مسئول در این زمینه از یک سو و فعالیت‌های ضد حقوق بشر این سفارت و مداخله آشکارا در امور داخلی ایران، که با هیچ یک از تکالیف و مأموریت‌های دیپلماتیک مندرج در ماده ۳ کنوانسیون ۱۹۶۱ وین که به تصریح انتهای بند دوم این وظایف مقید به حدود مورد قبول در حقوق بین الملل هستند، مطابقت نداشت (ذوالعین، ۱۳۸۶، ص ۱۲۰) را معلول رفتار خصمانه و مداخله جویانه دولت آمریکا در امور داخلی ایران باید دانست که مصداق ماده ۴۱ کنوانسیون ۱۹۶۱ وین و از موارد نقض م صونیت هستند.

۸- مصادیق رفتارهای ارتكابی در تعرض به سفارتخانه‌ها

همان‌گونه که قبلاً عنوان گردید، سوء استفاده از مصونیت‌ها توسط اشخاص و اماکن دیپلماتیک دارای ضمانت اجراهای مخصوص به خود است؛ بنابراین نمی‌توان با تحقق برخی جرائم توسط اشخاص و اماکن دیپلماتیک اقدام به تعرض به آن‌ها نمود؛ زیرا همان‌گونه که گفته شد، تعرض و حمله به سفارتخانه‌ها می‌تواند تبعات بین المللی فراوانی برای کشور میزبان داشته باشد. در این راستا، جهت جلوگیری و بازدارندگی از تعرض به سفارتخانه‌ها می‌توان برخی از رفتارهای تعرض کنندگان به این اماکن را، تحت عناوینی که در قانون مجازات اسلامی پیش بینی شده است، مورد تعقیب کیفری قرار داد؛ زیرا مقابله با این نوع اقدامات جهت حفظ نظم عمومی، امنیت ملی و جایگاه بین المللی جمهوری اسلامی ایران ضروری است. لذا باید تمام تدابیر بازدارنده برای جلوگیری از این وقایع به اجرا گذاشته شود. از آنجایی که قانون خاصی در این زمینه وجود ندارد، قانون‌گذاری کیفری می‌تواند سهم قابل‌اعتنایی برای حفاظت از نظم عمومی و تضمین امنیت ملی در برابر اقدامات نسنجیده و غیرقانونی در تعرض به اماکن دیپلماتیک داشته باشد؛ لذا در ادامه مسئولیت کیفری تعرض کنندگان به سفارتخانه‌ها در دو فرض جرایم احتمالی و قابل تحقق مورد بررسی قرار می‌گیرد:

در جریان حمله به سفارتخانه‌ها، ممکن است شاهد وقوع جرایمی باشیم که فعلیت یافته و منتسب به شخص یا اشخاص متعرض و متخطی است. مانند انواع سرقت‌ها، تخریب و احراق، قتل، همکاری با دولت متخاصم مستند به ماده ۵۰۸ قانون تعزیرات با عنایت به ماده ۲۵ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح و اصل ۱۵۲ قانون اساسی که به تعریف دشمن و دول متخاصم پرداخته یا ملاک تشخیص آن را بر عهده شورای عالی امنیت ملی قرار داده است، البته در مورد اخیر نیز باید همکاری با دول متخاصم نیز اثبات گردد (میرمحمد صادقی، ۱۳۹۳، ص ۷۴) عنوان دیگر احتمالی و قابل بررسی اجتماع و تبانی برای ارتکاب جرایم بر ضد امنیت داخلی و خارجی موضوع ماده ۶۱۰ قانون تعزیرات، می‌باشد که ارتکاب این عنوان نیز مانند سایر عناوین بالا در عمل با مشکلات متعددی روبرو می‌باشد. عنوان مجرمانه احتمالی دیگر افساد فی الارض موضوع ماده ۲۸۶ قانون مجازات اسلامی می‌باشد، بر این اساس با پذیرش وقوع جرایم احراق و تخریب، اگر افساد فی الارضی واقع شده باشد تنها باید از طریق این دو عنوان ارتکاب یابد (صالح ولیدی، ۱۳۷۴، ۱۵۶). جرایم احراق و تخریب زمانی می‌توانند در قالب عنوان افساد فی الارض باشند که بطور گسترده ارتکاب یافته باشند. گسترده بودن و اثبات آن مستلزم تمسک به معیارهای عینی و متعارف است. هدف از ارتکاب احراق و تخریب بطور گسترده باید ایجاد اختلال شدید در نظم

عمومی کشور و ایجاد ناامنی یا ورود خسارت عمده به اموال عمومی و خصوصی باشد. به همین دلیل شمول افساد فی الارض بر حمله به سفارتخانه‌ها نیز بعید می‌باشد. ورود به عنف موضوع ماده ۶۹۴ قانون تعزیرات نیز چون مقید به ورود به منزل یا مسکن دیگری می‌باشد و سفارتخانه یا کنسولگری منزل و مسکن محسوب نمی‌شود بنابراین این عنوان مجرمانه نیز منتفی است. عنوان مجرمانه دیگر سوء قصد به جان نماینده سیاسی کشور خارجی موضوع ماده ۵۱۶ قانون تعزیرات می‌باشد که آنهم به شرط رفتار متقابل قابل مجازات می‌باشد و این جرم نیز ملازمه‌ای با حمله به اماکن دیپلماتیک یا کنسولی ندارد. لیکن حمله به سفارتخانه‌ها و اماکن دیپلماتیک چنانچه منجر به ورود به این اماکن شود می‌تواند مصداق ورود به قهر و غلبه به داخل ملک در تصرف دیگری موضوع ماده ۶۹۱ قانون تعزیرات یا اخلال در نظم عمومی موضوع ماده ۶۱۸ قانون تعزیرات باشد زیرا در مصداق عینی حمله به سفارتخانه‌ها تجمع زیاد افراد و اخلال در نظم عمومی و انسداد معابر عمومی مشاهده شده است. در صورت آتش زدن این اماکن جرم موضوع ماده ۶۷۵ قانون تعزیرات که بیان می‌دارد: «هرکس عمداً عمارت یا بنا...متعلق به دیگری را آتش بزند...» ارتکاب می‌یابد.

با توجه به اهمیت موضوع و تکالیفی که کشورها به موجب کنوانسیون وین در حفظ و حراست و تامین امنیت اشخاص و اماکن دیپلماتیک و کنسولی دارند، از یک سو و بروز حوادث عینی در کشورمان در حمله به اماکن دیپلماتیک و سفارتخانه‌های متعددی همچون سفارت دانمارک، انگلستان و عربستان و همچنین حمله به اماکن دیپلماتیک و کنسولی ایران در کشورهای دیگر مانند افغانستان و عراق در سال‌های اخیر، هر چند ناشی از اقدامات ضد بشری دولت‌های متبوع آنها و تحریک عواطف و احساسات انسانی حمله کنندگان بوده است، حفظ اعتبار بین المللی ایران و تکالیف شرعی و قانونی کشور پذیرنده که در کتاب و سنت، مانند لزوم ایفاء به عهد و تعهدات و لو با مشرکین و لزوم عقد امان و مصونیت فرستادگان سیاسی در سیره عملی پیامبر اسلام (ص) و اصل قانونی بودن جرم و مجازات، عدم جرم انگاری صریح حمله به اماکن فوق در قوانین موجود، اتخاذ تدابیر فوری و دقیق توسط قانون‌گذار در ایران امری ضروری به نظر می‌رسد.

- پابندی به معاهدات بین المللی به صورت کلی و معاهده وین به صورت ویژه، در مورد حفاظت و حراست از اشخاص و اماکن دیپلماتیک و رعایت مصونیت دیپلماتیک در انواع آن موضوع بسیار مهم و حساسی است که ارتباط مستقیم با امنیت داخلی و خارجی و اعتبار بین المللی جمهوری اسلامی ایران در جامعه بین الملل دارد، لذا چون در قوانین داخلی جمهوری اسلامی ایران نسبت به این موضوع ضعف تقنینی وجود دارد، ضروری است قانونی خاص مبتنی بر مجازات اشخاص متعرض به اماکن دیپلماتیک و کنسولی خارجی مستقر در ایران تصویب شود، تا با تعیین ضمانت اجرای قانونی بازدارنده، شاهد تهدید امنیت ملی برای جمهوری اسلامی ایران نباشیم. تصویب چنین قانونی علاوه بر داشتن آثار بین المللی مثبت، نشان دهنده اراده مصمم حکومت جمهوری اسلامی ایران برای پایبندی به تعهدات بین المللی است.

- درکنار ضرورت فوق، نیاز است قوانینی تصویب شود تا نحوه اعتراض مردم به طور مسالمت آمیز و کاملاً مبتنی بر اصول حقوقی سازماندهی شده و راه‌کاری عملی جهت پاسخ به اعتقادات و احساسات جریحه‌دار شده مردم نیز - که در گذشته موجب حمله به سفارت‌خانه‌ها شده بود - ارائه شود و در عین حال از معاهدات، قوانین و عرف بین المللی و مواضع صریح دینی، عدول نشود.

- با توجه به نقش فعال منطقه ای و بین المللی جمهوری اسلامی ایران و تسلط بر اوضاع و احوال داخلی و منطقه ای و تقویت نهادهای مربوطه درحوزه دیپلماتیک و اشراف و تسلط اطلاعاتی جمهوری اسلامی ایران و بلوغ و نبوغ انقلاب اسلامی بعد از گذشت ۴۰ سال به عنوان یک کشور اسلامی و مستقل که در اسناد بالادستی مانند چشم انداز ۲۰ ساله انقلاب اسلامی و سیاست های کلی نظام و بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی نیز مورد اشاره قرار گرفته است، باید اذعان نمود تکرار این وقایع موجب خدشه به حیثیت و اقتدار جمهوری اسلامی ایران می شود، به همین دلیل به منظور حفظ نظم عمومی و عدم برچسب زنی به نظام مقدس جمهوری اسلامی به اموری مانند نقض معاهدات بین المللی و عدم پایبندی به موازین و تعهدات خود و با توجه به فقدان قانون و ضمانت اجرای قانونی در این زمینه در راستای اصل قانونی بودن جرم و مجازات که در اصل ۳۶ قانون اساسی نیز مورد تصریح واقع شده است و حکم به مجازات و اجرای آن را تنها به موجب قانون و از محکمه صالح ممکن دانسته است.

-پیشنهاد می شود قانونگذار محترم ضمن جرم انگاری صریح تعرض به اماکن دیپلماتیک و کنسولی و مامورین مربوطه خارجی در داخل کشور همچنین جرم انگاری و تعیین ضمانت اجرای قانونی بازدارنده برای تعرض به سفارتخانه ها و اماکن کنسولی جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور و تعیین دادگاه صالح برای این جرائم، که زیرمجموعه جرائم علیه امنیت داخلی یا خارجی ایران می باشند، اقدام نماید.

قرآن کریم

منابع فارسی

- آقایی، سید داوود، "بازخوانی پرونده کارکنان دیپلماتیک و کنسولی ایالات متحده در تهران (دعوی ایالات متحده آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران)"، *فصلنامه سیاست، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی*، دوره ۴۶ شماره ۱، بهار ۱۳۹۵، صفحات ۴۲ - ۲
- آلدپوش، علی و توتونچیان، علیرضا، *دیپلمات و دیپلماسی*، تهران، دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی، ۱۳۷۲
- اردبیلی، محمدعلی، *حقوق جزای عمومی*، جلد او ۲، چاپ ۵۱ (جلد یک) و چاپ ۴۵ (جلد دوم)، نشر میزان، ۱۳۷۹
- احمدی طباطبایی، سیدمحمد رضا، آرام، محمدرضا، "صل وفای به تعهدات و قراردادهای مقایسه حقوق بین الملل اسلامی و حقوق بین الملل معاصر"، *اندیشه های حقوق عمومی*، سال چهارم، شماره اول، پیاپی ۶، پاییز و زمستان ۱۳۹۳، صص ۸۳ تا ۹۸
- بیلیس، جان و اسمیت، استیو، *جهانی شدن سیاست*، ترجمه: ابوالقاسم راه چمنی، تهران، موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین المللی ابزار معاصر، ۱۳۸۳
- توسلی نائینی، منوچهر و قریشی، امیرهمایون، (۱۳۸۹)، "وضعیت حقوقی پیک و کیسه دیپلماتیک در حقوق بین الملل"، *فصلنامه سیاست خارجی*، سال بیست و چهارم، شماره ۳، پاییز ۱۳۸۹.
- دهخدا، علی اکبر، *لغتنامه دهخدا*، جلد چهاردهم، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۵
- ذوالعین، پرویز، *حقوق دیپلماتیک*، تهران، دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی، ۱۳۸۶ ه.ش
- شامبیاتی، هوشنگ، *حقوق کیفری اختصاصی جرائم بر ضد مصالح عمومی کشور*، جلد سوم، چاپ نهم، تهران، انتشارات مجد، ۱۳۸۹
- صدر، جواد، *حقوق دیپلماتیک و کنسولی*، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ سیزدهم، ۱۳۹۲
- صالح ولیدی، محمد، *جزای اختصاصی (جرایم بر ضد امنیت و آسایش عمومی)*، انتشارات داد، ۱۳۷۴
- ضیائی بیگدلی، محمدرضا (۱۳۸۰)، "مصونیت کشورها و مقامات حکومتی از دیدگاه حقوق بین الملل"، *پژوهش حقوق عمومی*، ۳(۴)، صص ۹۳-۱۱۵.
- فرحی، حسین، (۱۳۸۵)، "مصونیتها و امتیازات دیپلماتیک"، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق بین الملل، دانشگاه آزاد اسلامی تهران جنوب، ص ۴۸

- لنگرودی، محمدجعفر، ترمینولوژی حقوق، چاپ ۲۵، انتشارات گنج دانش، ۱۳۹۲

- میرمحمدصادقی، حسین، جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی، چاپ ۲۸، نشر میزان، ۱۳۹۳

- میرمحمدی، سید مصطفی، سواستفاده از مصنونیتهای دیپلماتیک و ضمانت اجرای آن در حقوق بین الملل، نامه مفید، شماره ۳۳، ۱۳۸۱

- میرمحمدی، سیدمصطفی، "جلوه‌هایی از حقوق دیپلماتیک در اسلام"، فصلنامه معرفت، شماره ۷۰، صص ۸۹ الی ۹۶، ۱۳۸۲

منابع عربی

- ابن منظور، ابو الفضل، جمال الدین، محمد بن مکرم، لسان العرب، ۱۵ جلد، دار الفكر للطباعة و النشر و التوزیع - دار صادر، بیروت - لبنان، سوم، ۱۴۱۴ هـ ق

- ابو الحسین، احمد بن فارس بن زکریا، معجم مقانیس اللغة، ۶ جلد، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، قم - ایران، اول، ۱۴۰۴ هـ ق

- أبو الفداء إسماعیل بن عمر بن کثیر القرشی البصری ثم الدم شقی، تفسیر القرآن العظیم، المحقق: سامی بن محمد سلامه، الناشر: دار طیبه للنشر والتوزیع، الطبعة: الثانية ۱۴۲۰هـ - ۱۹۹۹ م

- ابوالوفاء، احمد، حقوق دیپلماتیک، ترجمه و تحقیق (سید مصطفی میرمحمدی)، انتشارات سمت، ۱۳۹۰

- وهبه زحیلی، آثار الحرب فی الفقه الاسلامی، چاپ سوم، دارالفکر، ۱۹۸۱،

- ابوالوفاء، احمد، قانون الدبلوماسية الاسلامی، قاهره، دارالنهضة العربیه، ۱۹۹۲

- اسماعیل بن عمر بن کثیر دمشقی، (ابن کثیر): تفسیر القرآن العظیم، جلد دوم، ناشر کتابخانه تخصصی تفسیر و علوم قرآن موسسه آموزش عالی حوزوی اسراء، چاپ اول، ۱۴۱۹ ق

- ابن قدامه، أبو محمد موفق الدین عبد الله بن أحمد بن محمد بن قدامة الجماعیلی المقدسی، المعنی، قاهره، ۱۳۸۸هـ - ۱۹۶۸م

- ابویوسف، یعقوب بن ابراهیم، الخراج، تحقیق: طه عبد الرؤوف سعد، سعد حسن محمد، قاهره، المكتبة الأزهریة للتراث، بی تا

- العسقلانی الشافعی، أحمد بن علی بن حجر أبو الفضل، فتح الباری شرح صحیح البخاری، بیروت، دار المعرفة، ۱۳۷۹ق

- ابن حنبل، أبو عبد الله أحمد بن محمد بن حنبل بن هلال بن أسد الشیبانی، مسند الإمام أحمد بن حنبل، المحقق: شعيب الأرناؤوط - عادل مرشد، بی‌جا، مؤسسه الرساله، ۱۴۲۱ هـ - ۲۰۰۱ م

- أبو داود سليمان بن الأشعث بن إسحاق بن بشير بن شداد بن عمرو الأزدي السجستاني، سنن أبي داود، المحقق: شعيب الأرنؤوط - محمد كامل قره بللي، دار الرسالة العالمية، ۱۴۳۰ هـ - ۲۰۰۹ م
- ترمذی، ابو عیسی محمد بن عیسی بن سوره، سنن ترمذی، محقق: بشار عواد معروف، بیروت، دار الغرب الإسلامی، ۱۹۹۸ م
- حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ۳۰ جلد، مؤسسه آل البيت علیهم السلام، قم - ایران، اول، ۱۴۰۹ هـ ق
- الحموی، مامون، المصطلحات الدبلوماسیه، مکتبه خیاط، بیروت، ۱۹۶۶
- الشامی، علی حسین: الدبلوماسیه، دار العلم للملایین، الطبعة الثانية، ۱۹۹۴، بیروت
- شمس الدین الرملي، نهایی المحتاج، جلد هشتم
- طباطبائی، سید محمد حسین، ۱۳۷۴، ترجمه المیزان، سید محمد باقر موسوی همدانی، قم، انتشارات اسلامی.
- علامه حلی، تحریر الاحکام الشرعیه علی مذهب الامامیه، جلد یک، انتشارات موسسه امام الصادق، ۱۴۲۰
- علامه حلی، الحسن بن یوسف، تذکره الفقهاء، قم، موسسه آل بیت علیهم السلام، ۱۴۱۴ ق
- علامه حلی، شرح تبصره المتعلمین فی احکام الدین، جلد چهارم
- العلی الشبلی، ابراهیم بن محمد بن حسین، صحیح السیره النبویه، اردن، دار النفائس للنشر والتوزیع، ۱۴۱۵ هـ - ۱۹۹۵ م
- غانم، محمد حافظ، مبادئ القانون الدولي العام للدكتور
- قرطبي، عبدالله محمد بن احمد انصاري، الجامع الاحكام القرآن، تحقيق: أحمد البردوني وإبراهيم أطفيش، چاپ دوم، قاهره، دار الكتب المصريه، ۱۳۸۴ ق
- محقق کرکی، علی بن حسین (۱۴۱۴)، جامع المقاصد فی شرح القواعد، ج ۲، قم، موسسه آل البيت علیهم السلام
- محمدی ری شهری، محمد، ۱۴۱۶ ق، میزان الحکمه، قم، دار الحدیث
- نجف آبادی، حسین علی منتظری، دراسات فی ولایة الفقیه و فقه الدوله الإسلامیه، ۴ جلد، نشر تفکر، قم - ایران، دوم، ۱۴۰۹ هـ ق
- نجفی، محمد حسن (۱۴۰۴)، جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام، ج ۷، بیروت، دار الاحیاء التراث العربی